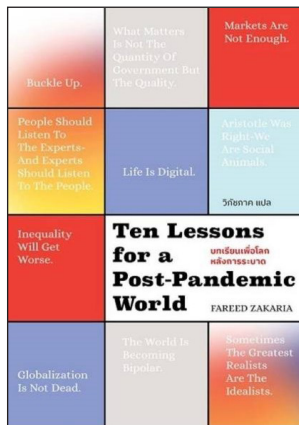

ปริทัศน์หนังสือ (Book Review)
บทเรียนเพื่อโลกหลังการระบาด
(Ten Lessons for a Post-Pandemic World)

ประยงค์ อ่อนตา¹

Prayong Onta

ซาคาเรีย, ฟารีด. (2564). *บทเรียนเพื่อโลกหลังการระบาด = Ten Lessons for a Post-Pandemic World*. กรุงเทพฯ: มติชน.

โรคระบาดที่ชื่อว่า โควิด-19 ได้แพร่กระจายทำลายชีวิตมนุษย์มาได้ 2 ปีเต็มและยังไม่รู้จะสิ้นสุดเมื่อใด เนื่องจากเชื้อไวรัสมีการกลายพันธุ์เปลี่ยนแปลงตัวมันเองเป็นสายพันธุ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น แต่ความหว้นวิตกดูจะน้อยลงกว่าในช่วงระยะแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมนุษย์เริ่มมีองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคระบาดนี้มากขึ้น การเกิดโรคระบาดใหญ่ครั้งนี้ได้ให้บทเรียน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

แก่นมนุษย์เราหลายอย่างโดยเฉพาะเมื่ออ่านหนังสือของ FAREED ZAKARIA ที่แปลโดย วิชาภาค จะนำไปให้อ่านได้พบกับบทเรียนสำคัญหลังจากที่สังคมโลกต้องเผชิญกับโรคระบาดมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูล วิเคราะห์ และนำเสนอทางออกของแต่ละประเด็นไว้อย่างน่าสนใจรวมแล้ว 10 ประเด็น ซึ่งจะได้เล่าประเด็นที่น่าสนใจแก่ผู้อ่าน ดังนี้

บทนำได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโรคระบาด วิธีรับมือกับโรคระบาดที่เคยใช้ในอดีตซึ่งปัจจุบัน บางวิธียังคงใช้อยู่ คือการเว้นระยะห่างทางสังคม สวมหน้ากาก และล้างมือ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญเพื่อชะลอการแพร่ระบาดของไวรัส สิ่งที่เพิ่มเข้ามาในยุคไวรัสโคโรนาคือ การตรวจหาเชื้ออย่างสม่ำเสมอ สิ่งที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคมโลกเป็นวงกว้างปัจจุบันเกิดจากอนุภาคของไวรัสซึ่งเล็กกระจิ๋ว มีค้างคาว เป็นต้นเป็นพาหะ แต่กลับมีพลังอำนาจทำให้โลกตื่นตระหนกตกตะลึง เกิดอาการงงงวยทำอะไรไม่ถูก เพราะนึกไม่ถึงว่าจะมีอนุภาคล้างล้างสร้างความเสียหายได้รวดเร็วรุนแรงถึงเพียงนี้ ซึ่งทำให้แต่ละประเทศต่างรีบปิดบ้านของตนเองไม่ยอมรับแขกอีกต่อไป เพราะต้องเอาตนเองให้รอดพ้นจากภาวะวิกฤตให้ได้ก่อน

บทเรียนที่ 1 ว่าด้วยการคาดเข็มขัด (Buckle Up) บทนี้ชี้ให้เห็นสภาวะโลกที่มีเชื่อมโยงถึงกันด้วยสายใยแห่งการพึ่งพากันและกันอย่างแข็งแกร่ง ท่วมกลางการช่วงชิงความได้เปรียบกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านสินค้า การบริการ วัฒนธรรมและไอเดียต่าง ๆ ซึ่งแพร่กระจายไปด้วยความรวดเร็วอย่างสูง ภาวะเช่นนี้ทำให้สังคมไม่มีความเสถียรเนื่องจากไม่มีสิ่งที่เป็นเกาะกำบังตนเอง เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นการแพร่กระจายของเชื้อโรคเป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน ก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมอย่างไม่ประสบมาก่อน ถึงเวลาที่จะติดเครื่องนิรภัยให้กับมนุษย์โลกแล้วหรือยัง เป็นคำถามที่ผู้เขียนได้ทิ้งท้ายให้อ่านคิด

บทเรียนที่ 2 **สิ่งสำคัญคือคุณภาพของรัฐบาลไม่ใช่ขนาด** จะพบตัวอย่างรัฐบาลที่สามารถทั้งจัดการกับหาต่าง ๆ ได้ดีกับตรงกันข้าม แต่ครั้งถึงปัญหาโรคโควิด-19 บางประเทศที่ควรจัดการปัญหาได้ดี เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบสาธารณสุขที่มีคุณภาพเป็นอันดับต้น ๆ ของโลกกลับพบว่าในระยะแรกมีผู้ติดเชื้อถึง 25% ของผู้ติดเชื้อทั่วโลก ทั้งนี้เนื่องจากการตอบสนองที่ล่าช้าของรัฐบาลสหรัฐ ในขณะที่ประเทศเล็ก ๆ อย่างสิงคโปร์กลับควบคุมได้ดีกว่า ดังนั้น รัฐบาลมีคุณภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดใหญ่หรือเล็ก

บทเรียนที่ 3 **แค่ตลาดไม่เพียงพอ** อธิบายถึงประวัติพัฒนาการของธุรกิจที่อยู่ภายใต้ระบบสังคมทุนนิยมกับสังคมนิยมที่แข่งขันกันมาตลอด การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สะท้อนให้เห็นความเลื่อมล้ำที่เกิดจากการที่ประเทศยากจนต้องเดินตามแนวทางที่ประเทศร่ำรวยวางไว้ในหนังสือได้นำเสนอรูปแบบของประเทศที่มีระบบการตลาดที่ดีและประเทศที่มีระบบการตลาดที่ไม่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถที่จะปิด หยุดยั้ง ขัดขวางความก้าวหน้าของตลาดและเทคโนโลยีได้ การออกแบบโครงสร้างทางสังคมที่สามารถรับประกันได้ว่าก่อให้เกิดการแข่งขันอย่างยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

บทเรียนที่ 4 **ประชาชนควรฟังผู้เชี่ยวชาญและผู้เชี่ยวชาญก็ควรฟังประชาชน** เนื้อหาเริ่มต้นด้วยการเอ่ยถึงอดีตประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนชาวอเมริกาที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับผู้เชี่ยวชาญ ในกรณีเกิดการระบาดของไวรัสโควิด-19 เมื่อคุณหมอเฟาซีได้ส่งเสียงเตือนแทนที่จะรับฟังกลับพูดให้ประชาชนไม่เชื่อมั่นในผู้เชี่ยวชาญซึ่งส่งผลให้เชื้อไวรัสแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ถึงกระนั้นโลกเรายังต้องการผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำหน้าที่บริหารกิจการของประเทศ แต่ผู้เชี่ยวชาญต้องคิดให้หนักว่าจะสื่อสารเชื่อมโยงกับประชาชนได้อย่างไร

บทเรียนที่ 5 **ชีวิตดิจิทัล** การปฏิวัติซอฟต์แวร์สร้างโลกใหม่ สิ่งที่ดีคือทำให้เศรษฐกิจดิจิทัลและกายภาพมีความแตกต่างกันน้อยลง สิ่งที่น่าวิตกกังวลคือประสิทธิภาพของคอมพิวเตอร์ที่มีมากจนกระทั่งอาจทำให้มนุษย์ทำอะไรไม่ได้หากปราศจากคอมพิวเตอร์ ในอีกด้านหนึ่ง การที่มีเทคโนโลยีใหม่เกิดขึ้นก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศด้านสติปัญญาของมนุษย์ สิ่งที่เราควรหันกลับมาให้ความสนใจในยุคนี้คือทะนุถนอมความเป็นมนุษย์ของเราให้มากขึ้น

บทเรียนที่ 6 **ถูกของอริสโตเติล** เราเป็นสัตว์สังคม ความเป็นสัตว์สังคมทำให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในบางช่วงต้องประสบกับภาวะวิกฤต เช่น โรคติดต่อทำให้สูญเสียชีวิตเป็นอันมากกว่าจะสามารถกลับมาสู่สภาพปกติอย่างที่เคยเป็น มีการคาดการณ์ว่าในปี 2030 ประเทศกำลังพัฒนาจะมีเมืองใหญ่เกิดขึ้น มนุษย์สร้างเมืองและเมืองสร้างมนุษย์ เมืองใดก็ตามที่พร้อมด้วยภาวะผู้นำที่ดีก็จะสามารถดึงดูดให้เกิดความร่วมมือกัน แต่ความหนาแน่นของเมืองก็ไม่ใช่ว่าจะกำหนดโชคชะตาว่า ทุกคนต้องได้รับผลกระทบด้านลบจากการอยู่อาศัยในเมืองเสมอไป

บทเรียนที่ 7 **ความไม่เท่าเทียมจะยิ่งแย่ลง** เมื่อทุกอย่างถูกซื้อได้ ทุกแง่มุมชีวิตจึงไม่เท่าเทียมกัน สิ่งที่แสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมที่ชัดเจนในปัจจุบันคือโรคโควิด-19 ที่ทำให้เห็นความแตกต่างตั้งแต่ระดับโลกจนไปถึงระดับชีวิตของคนแต่ละคน ระดับโลกจะเห็นว่าประเทศที่พัฒนาแล้วมีความสามารถที่จะจัดการบริการด้านสาธารณสุขให้ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศยากจน เช่น ในประเทศบังกลาเทศมีเตียงรองรับคนไข้น้อยกว่า 8 เตียงต่อประชากร 10,000 คน ประเทศแอฟริกา 41 ประเทศมีเครื่องช่วยใจทั้งทวีปน้อยกว่า 2,000 เครื่อง เทียบกับสหรัฐอเมริกาเพียงอย่างเดียวมีถึง 170,000 เครื่อง ความไม่เท่าเทียมอาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่มนุษย์อาจจะเท่าเทียมในแง่ของศีลธรรมได้

บทเรียนที่ 8 โลกาภิวัตน์ยังไม่ตาย สิ่งที่ย้อนทำลายยุคยิ่งใหญ่สุดท้ายของโลกาภิวัตน์ ไม่ใช่ผลสะท้อนกลับรุนแรงของเศรษฐกิจหรือเทคโนโลยี แต่คือการเมืองชนิดเก่าแก่ที่สุดที่กำลังหวนคืนไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบเก่าที่แบ่งออกเป็นสองขั้ว โดยปัจจุบันมีจีนเป็นผู้นำขั้วหนึ่ง สหรัฐเป็นผู้นำอีกขั้วหนึ่ง ทั้งคู่กำลังแข่งขันแย่งอำนาจอย่างเข้มข้นซึ่งจะทำให้เกิดความขัดแย้งที่ไม่สิ้นสุดและมีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้นด้วย

บทเรียนที่ 9 โลกกำลังกลายเป็นสองขั้ว การแข่งขันของสองฝ่ายเกิดขึ้นท่ามกลางโลกาภิวัตน์ด้านเศรษฐกิจและนวัตกรรมเทคโนโลยีที่มีแนวโน้มที่จะนิยมระบอบเผด็จการที่กำลังผงาดขึ้นมาพร้อมกับระบบเศรษฐกิจที่รัฐคุ้มครองโดยมีตัวอย่างของประเทศที่ประสบความสำเร็จคือประเทศจีน เมื่อฝ่ายที่ครองอำนาจสูงสุดอย่างสหรัฐอเมริกาเชื่อว่ากำลังจะเสียตำแหน่งให้ผู้ท้าทายใหม่ซึ่งลงมือโจมตีก่อนเพื่อหวังฉกฉวยความได้เปรียบจากช่วงที่ผู้ท้าทายกำลังเปราะบาง เมื่อพิจารณาจากจุดนี้การที่โลกจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้วเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก

บทเรียนที่ 10 บางครั้งนักนิยมความจริงผู้ยิ่งใหญ่ก็เป็นนักอุดมคติ การได้ประจักษ์ถึงต้นทุนของชาตินิยมและผลประโยชน์ส่วนตนแคบ ๆ โดยไร้การควบคุมทำให้ทั้งนักรบและรัฐบุรุษซึ่งรอดชีวิตเชื่อว่าพวกเขามีหน้าที่ต้องสร้างโลกที่จะไม่ถอยกลับไปสู่การแข่งขันอย่างไร้ศีลธรรมแบบนั้นอีก เนื่องจากเกิดการกล่าวหากันโดยปราศจากหลักฐานที่แท้จริง เช่น กรณีที่อดีตประธานาธิบดีทรัมป์ ได้กล่าวหาประเทศจีนว่าเป็นผู้แพร่เชื้อโรคและโจมตีองค์การอนามัยโลกว่าเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดกับจีน

บทสรุป ไม่มีอะไรถูกลิขิตไว้ เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง Lawrence of Arabia ที่กล่าวถึงการช่วยเหลือชายคนหนึ่งที่อยู่ท่ามกลางทะเลทรายอันร้อนระอุ บนความเชื่อ 2 แบบ คือ เชื่อว่า ถึงเวลาของผู้ที่อยู่ท่ามกลางทะเลทรายแล้ว เพราะถูกลิขิตไว้ แต่ผู้ที่ออกไปช่วย

เหลือเชื่อว่า ไม่มีอะไรถูกลิขิตไว้ ผลก็คือการออกไปช่วยเหลือทำให้สามารถช่วยเหลือชีวิตคนคนหนึ่งได้ จากนั้นก็เป็นการสรุปภาพรวมของหนังสือทั้งเล่ม ซึ่งถ้าเปรียบแล้วก็เหมือนบทสรุปของการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นั่นเอง ถ้าใครไม่มีเวลาอื่นรายละเอียดเนื้อหาก็สามารถอ่านบทสรุปนี้ได้ แต่ถ้าอยากเข้าใจอย่างละเอียดก็ต้องอ่านทั้งหมดครับ